

Wim Willems en Hanneke Verbeek, **Honderd jaar heimwee. De geschiedenis van Polen in Nederland** (Amsterdam: Boom, 2012, 349 pp., ISBN 978 94 6105 059 5).

Dit vlot geschreven en mooi geïllustreerde boek is een antwoord op de kliklijn van de partij van Geert Wilders van februari 2012. Het is een boek voor een breed publiek dat de Poolse aanwezigheid in Nederland in al haar heterogeniteit een gezicht wil geven. De auteurs willen met dit boek de lessen die historici trekken uit het Nederlandse migratieverleden meer ruchtbaarheid geven. Zij wijzen op een vast patroon in de Nederlandse houding ten opzichte van nieuwkomers. De Nederlandse immigratiesamenleving heeft volgens de auteurs steeds potentiële immigranten willen ontmoedigen en heeft, als ze zich dan toch vestigen in Nederland, hun aanwezigheid steeds ontkend. Nederland heeft zichzelf nooit beschouwd als een immigratieland en nooit een daarop afgestemd beleid gevoerd. Ook in de eenentwintigste eeuw bij de immigratie van Polen is dat het geval. Hun komst wordt beschouwd als een slechts tijdelijke noodsituatie. Het geloof in de tijdelijke aanwezigheid van immigranten wordt herhaald. Zelfs sociaal wetenschappers onderschrijven die stelling, waarop ze vooral wijzen op het verdampen van de grenzen binnen de Europese Unie en de veel hogere mobiliteit binnen het Europa van de eenentwintigste eeuw die vestiging minder noodzakelijk maakt om te kunnen gebruik maken van de opportuniteiten in Nederland. Dat deze opportuniteiten vooral seizoenarbeid betreft, versterkt nog hun betoog.

De stelling dat er bij de hedendaagse Polen sprake is van een louter tijdelijke arbeidsmigratie staat volgens de auteurs van dit boek op gespannen voet met de inzichten uit historische studies naar migratie. Immers, tweedederde van de nieuwkomers, ondanks hun veelal zelf gekoesterde terugkeerproject en in ieder geval door de Nederlandse verwachte terugkeer, zouden zich uiteindelijk gevestigd hebben in Nederland. De auteurs wijzen op de nieuwe Europese arbeidsmarkt waarvan de Polen een deel vormen en ook op de structurele arbeidsnaden in Nederland, die door de vergrijzing nog zullen toenemen. Dit zal Nederland een blijvende aantrekkingskracht doen uitoefenen op de Polen. De auteurs willen wat zij 'de mythe van de tijdelijkheid' noemen, ontkrachten. Het is een synthese van reeds bestaande onderzoeksinzichten samengebracht in een boek gestructureerd rond de Poolse migrant in verschillende gedaanten. Het persoonlijk karakter van het boek wordt uitvoerig geïllustreerd met

foto's. Het hoofdstuk van Poolse kunstenaars in Nederland bestaat zelfs exclusief uit beeld.

In de Nederlandse volkstellingen werden gedurende de twintigste eeuw steeds een vijfduizendtal Polen geregistreerd. De aantrekkingskracht van Nederland op Polen was uiterst gering, zeker als we dat vergelijken met het aantal Polen in Frankrijk en België of zelfs de Verenigde Staten. Het aantal Polen steeg explosief in de laatste decennia om in 2012 tot honderdduizend op te lopen. In antwoord op de arbeidsnoden in Nederland en het opnemen van Polen in de Europese politieke ruimte zijn massaal Polen naar Nederland afgezakt. Vooral arbeidsmigranten, maar ook studiemigranten en partnermigranten hebben zich een plaats veroverd in Nederland.

De terugblik in de tijd gebeurt aan de hand van persoonlijke levensverhalen van een aantal kleurrijke figuren. De helft van het boek bestrijkt de periode tot 1980 met onder meer het levensverhaal van een Poolse mijnwerker, een Poolse jood en een Poolse rechter aan het Internationale Hof in Den Haag. Het tweede deel van het boek gaat over de periode vanaf 1980, met een aantal Poolse Nederlanders die toen bij de linkerzijde aandacht vroegen voor de oppositie in communistisch Polen. In dit hoofdstuk is de thematiek van de Poolse migratie afwezig. Het gaat vooral over de Nederlandse discussie over Polen, waarbij deze discussie in feite niet ging over Polen zelf, maar Polen eerder fungeerde als een spiegel voor Nederland zelf. Het boek sluit af met de hedendaagse migratiesituatie met een aantal portretten van huwelijksmigranten en kunstenaars, en dan vooral de Poolse arbeidsmigranten in de vleesfabrieken, bouw en bloemenkassen. Zowel deze arbeidsmigranten zelf als de veelal ongenueanceerde berichtgeving over hen wordt uitvoerig belicht.

Honderd jaar heimwee betreft geen wetenschappelijke studie met nieuwe inzichten, maar een vlot leesbaar boek over mensen uit de Poolse migratie voor een breed publiek. Ondanks de lange tijdhorizon die gehanteerd wordt, krijgt het veranderende vreemdelingenbeleid of de nieuwe mobiliteitssituatie geen aandacht. Het boek is ook heel sterk op Nederland gericht. Wat het belang is van Nederland binnen de Poolse migratiegeschiedenis wordt niet geproblematiseerd. Wat de specifieke aantrekkingskracht van Nederland op Polen uitmaakte door de geschiedenis heen wordt niet bevraagd. Zo moest bijvoorbeeld de Pools-joodse emigratie na het quasi sluiten van de Amerikaanse toegangspoort begin jaren twintig van richting wijzigen en werd niet Nederland, maar wel België en Frankrijk de uitverkoren bestemming. Dergelijke vragen komen jammer genoeg niet aan bod. Toch hebben de auteurs met een beperkte agenda een mooi boek geschreven dat als tegengif kan dienen tegen de hysterische reacties in Nederland op de recente Poolse migratie.

Frank Caestecker, Universiteit Gent